

Φ. ΝΤΟΣΤΟΓΙΕΒΣΚΗΣ

ΟΙ ΚΑΤΑΔΙΚΟΙ ΣΤΗ ΣΙΒΗΡΙΑ *)

(Κομμάτι από το «Νεκρόσιτιο»)

IV

Δεξιά κι αριστερά είχα γειτόνους έξη Καυκάσιους καταδικασμένους σὲ κάτεργο γιὰ ληστεία. Οἱ δύο ἀπ' αὐτοὺς εἶτανε Λεσγκιέν, ἕνας Τοετσιονέντς, καὶ τρεῖς Τάρταροι τοῦ Νταγγεσιάν. Ὁ Τοετσιονέντς ἄνθρωπος μὲ μαύρα φρύδια, μὲ ἄγρια μάτια, δὲ μιλοῦσε σὲ κανένα, μὰ κοιτάζε ἔλους ἐπίμονα, μὲ κάποιο εἰρωνικὸ χαμόγελο. Ἀπὸ τοὺς Λεσγκιέν ὁ ἕνας γέρος μὲ μακριὰ κυρτὴ μύτη, σὰν ὄρνιο Ὁ σύντροφός του Νουρράς ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή μου ἔκαμε καλὴ ἐντύπωση. Μεσόκοπος, κοντός, μὰ καλοφτιασμένος, ξανθός, γαλανομάτης, μὲ μύτη σῆκωτή. Τὰ πόδια του κυρτὰ σὰν ἄνθρωπος ποὺ πέρασε ἔλη του τὴ ζωὴ καθάλα. Ὅλο τὸ κορμί του μὲ σημάδια. Ἄν καὶ ἀπὸ τὴν εἰρηνικώτερη φυλὴ τοῦ Καυκάσου, πάντα του εἶχε ὑπερετήσει στὶς ἀταχτές ὁρδὲς κι ἀδιάκοπα πολέμησε τοὺς Ρούσσους. Περὶφημος ἐργάτης. Οἱ ἄλλοι κατάδικοι τὸν ἀγαποῦσαν πολὺ γιὰ τὸν εὐθυμο καὶ ἀγαθὸ χαραχτήρα του. Πολὺ τίμιος ἄνθρωπος, γιομάτος αἰσθηματα εὐγενικά, μὲ ἀγανάχτηση ἀποφεύγοντας κάθε παράνομη, χυδαία ἢ κακὴ πράξη. Δὲν μπορούσε νὰ δῆ μεθυσμένο κατάδικο δίχως νὰ δείξῃ τὴν ἀηδία του. Ποτές του δὲ μάλωνε. Γύριζε μονάχα τὴν πλάτη του ἀμύλητος σὲ ἔσους τὸνὲ βρίζανε. Πολὺ θρησκός, πάντα ἔκανε τὴ προσευκὴ του, μὲ κακὸ μάτι βλέποντας τοὺς μουσουλμάνους, καὶ συχνὰ περνοῦσε νυχτιές ὀλόκληρες σὲ προσευκές.

Οἱ κατάδικοι τὸνὲ φωνάζανε ὁ Λιονταρο-Νουρράς. Εἶχε πεποθήσει πῶς θὰ τὸνὲ στέλνανε στὸν τόπο του στὰ βουνὰ τοῦ Καυκάσου, μόλις τελείωνε ἡ ποινὴ του καὶ θαρρῶ θὰ πέθαινε ἀπὸ λύπη ἂν κανεῖς τὸνὲ βεβαίωνα πῶς ποτές δὲ θὰ ξανάβλεπε τὴ γλυκειὰ του πατρίδα. Μοῦ ἄρεσε ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή. Καὶ πῶς μπορούσα νὰ μὴ συμπαθήσω τὴν ὀλόγλυκη αὐτὴ μορφή μὲ τὴν ἀγνότερη καλωσύνη, τὴ σαιγὴ ποὺ γύρω μου ἔβλεπα μόνο ἄγριες καὶ μισητὲς μορφές: Μισὴ ὥρα ὕστερα ἀπὸ τὸν ἐρχομὸ μου, ἦρθε σιμά μου καὶ μὲ ἄγγιξε στὸν ὦμο φιλικά. Μοῦ φάνηκε στὴν ἀρχὴ παράξενο καὶ τὸ περισσότερο γιὰτὶ μονάχα δὲν εἴξερε παρὰ νὰ μιλήτῃ τὴ γλώσσα τοῦ τόπου του. Σὲ λίγο, ξαναῆρθε καὶ μοῦ χαμογέλασε ἀγγιζοντάς με πάλι στὸν ὦμο. Τὸ ἴδιο ἔκαμε τρεῖς μέρες στὴ σειρά. Ἐμαθα ἀργότερα πῶς ἤθελε νὰ μοῦ δείξῃ τὴ συμπάθειά του καὶ νὰ μοῦ πῇ πῶς θὰ μὲ προστάτευε καὶ θὰ μὲ εἶχε φίλο του. Καλέ μου Νουρρά!

Οἱ τρεῖς Τάρταροι τοῦ Νταγγεσιάν εἶτανε ἀδέρφια. Οἱ δύο ἀπ' αὐτοὺς ἄντρες πιά, ὁ τρίτος, ὁ Ἄλεχς, μόνο εἶκοσι δύο χρονῶ, ἔδειχνε καὶ πῶς μικρός, ἀπὸ τοὺς ὀμορφότερους ἀνθρώπους ποὺ εἶδα

στὴ ζωὴ μου. Μιὰ ξυπνότατη μορφή ποὺ καθρέφτιζε τὴν ὀμορφιὰ τῆς ψυχῆς του. Κοιμότανε πλάι μου, καὶ πολλὲς φορὲς φχαρίστησα τὸ Θεὸ ποὺ μοῦ ἔδωσε τέτοιο γείτονα. Τὸ χαμόγελό του εἶχε ὄλη τὴν τρυφεράδα καὶ τὴν παιδιάτικη ἀθωότητα. Τὰ μεγάλα μαῦρα μάτια του εἶτανε τόσο ζωηρά, τόσο ἄγνά, τόσο γλυκά, τόσο καλά, ποὺ ἐνοιωθα τὸν ἑαυτὸ μου γαληνεμένο, ἀκόμα καὶ στὶς πιὸ θλιβερές μου στιγμές.

Μιὰ μέρα, ὅταν ἀκόμα εἶτανε σπῆτι του, ὁ μεγαλύτερος ἀδερφός του (εἶχε τέσσερα ἀδέρφια τὰ δύο κλεισμένα σὲ ἄλλο κάτεργο), τὸνὲ πρόσταξε νὰ ζωστή τὸ σπαθί του, νὰ καθαλιέψῃ καὶ νὰ πάῃ μαζί.

Ὁ βουνίσσιος Καυκάσιος εἶναι συνειθισμένος νὰ ὑπακούῃ τυφλὰ στοὺς μεγαλύτερους δίχως ἀντιλογία. Ὁ Ἄλεχς συνόδεψε τ' ἀδέρφια του δίχως καλὰ-καλὰ νὰ ξέρῃ ποῦ πᾶνε. Θὰ λήστευαν ἕνα καραβάνι ἕναν πλούσιο περαστικὸ ἀρμένη ἔμπορο. Τοῦ κάμανε καρτέρι, τὸνὲ πιάσανε, τὸν ἔσφαξαν μαζί μὲ τὴν ἀκολουθία του καὶ πήρανε τὸ βιός του. Ὑστερα ἀπὸ πολὺ θόρυβο, ἡ ὑπόφια ἔπεσε σ' αὐτούς. Πιάσανε καὶ τοὺς ἔξη, τοὺς δικάσανε καὶ τοὺς καταδίκασανε στὰ κάτεργα τῆς Σιβηρίας.

Ἐπειδὴ λαφρυντικά πολλὰ παρουσιαστήκανε στὴ δίκη γιὰ τὸν Ἄλεχ, τιμωρήθηκε λιγότερο. Τέσσερα μόνο χρόνια καταναγκαστικὰ ἔργα. Τ' ἀδέρφια του βαθειὰ τοῦ εἶχανε ἀρσίσωση τὸνὲ μεταχειρίζοντανε σὰν παιδί τους. Στὴν ἔξορία ἔστεκε ἡ μόνη τους χαρὰ, καὶ στὴ ματιὰ του ἡ ἄγρια καὶ σκυθρωπὴ μορφή τους ἀχτιδοβολοῦσε. Σπάνια τοῦ μιλοῦσανε, γιὰτὶ τὸνὲ θαρροῦσανε παιδί ἀκόμα, ἀνάξιο γιὰ σοβαρὲς κουβέντες. Μὰ τότες ἐνοιωθα ἀπὸ τὴ γλυκαδα τῆς μορφῆς τους πῶς παίζανε μαζί του, ὅπως κάνουμε μὲ τὰ μικρὰ παιδιὰ καὶ κοιτάζοντανε χαμογελώντας σὲ κάθε του ἀπόκριση. Ἀπὸ σεβασμὸ ποτές δὲν τοὺς ρωτοῦσε πρόσμενε ντροπαλὰ νὰ τοῦ μιλήσουν πρώτοι.

Σὰ θυμοῦμαι μὲ τί ἀνθρώπους ζοῦσε τὸ παιδί αὐτὸ τέσσερα χρόνια καὶ τί μολυσμένο ἀέρα ρουφοῦσε, δὲν μπορῶ νὰ καταλάβω πῶς ἡ ἀγνότατη παρθενικὴ ψυχὴ του δὲν ἔχασε τίποτα ἀπὸ τὴν προτινὴ τῆς φρεσκάδα καὶ χάρη. Ὅταν ἔδλεπε τὴν ἀσέβεια, τὸν κυνισμό, τὴν κακοήθεια, μιὰν ἀστραπή ἀγανάχτησης περνοῦσε στὴ ὄψη του, λαμπρύνοντας τὰ ἔμορφα μάτια του. Δὲ μάλωνε ποτές του μὲ κανένα, ἂν καὶ ὁ περήφανος καὶ ἀνεξάρτητος χαραχτήρας του βαθειὰ ἐνοιωθε τὴν κάθε προσβολή.

Στὴν ἀρχὴ εἶτανε μαζί μου πολὺ εὐγενικός, μὰ ντροπαλός. Τοῦ μιλοῦσα κάποτες καὶ σὲ λίγο γίναμε φίλοι. Εὐκόλα ἔμαθε τὰ ρούσσια. Σ' αὐτὸ ξεπερνοῦσε τὰδέρφια του ποὺ ποτέ τους δὲν καταφέρανε ὅσο μείνανε στὸ κάτεργο νὰ τὰ μάθουν. Ἀπὸ τὴν ἀρχὴ μὲ ξάφνισε ἡ μεγάλῃ του ξυπνάδα, ἡ σεμνότητα καὶ ἡ εὐγένεια τῆς ψυχῆς του.

Ἐνα βράδι, κάμποσο ὕστερα ἀπὸ τὸν ἐρχομὸ μου στὸ κάτεργο, ποὺ ξαπλωμένος στὸ σανιδένιο κρεβάτι μου, εἴμουνα βυθισμένος σὲ θλιβερές σκέψεις ὁ Ἄλεχς, ποὺ ποτές του δὲν ἔμενε ἀργός, ἀναπαυότανε δίπλα μου, δίχως ἄλλο ἐπειδὴ εἶτανε γιορτὴ καὶ τὸ Κοράνι ἀπαγόρευε τὴ δουλειὰ. Εἶτανε ξαπλωμένος

(*) Κοίταξε ἀριθ. 501, 502 504 καὶ 505.

μέ τη ράχη και τὰ χέρια ἐνωμένα πίσω ἀπὸ τὸ κεφάλι, συλλογισμένοι. Ἐάφνου μὲ ρώτησε:

— Γιατ' εἴσατε λυπημένοι;

Τὸν κοίταξα· ποτὲς ἀπὸ τὸ ντροπαλὸ Ἀλεὴ δὲν πρόσμενα μιά τέτοια ἐρώτηση. Μὰ βλέποντάς τον στὰ μάτια κατάλαβα πὼς δὲν τὸ ἔκανε ἀπὸ ἀπλή περιέργεια, γιατί κι ὁ ἴδιος εἶχε τὴν ψυχὴ του γεμάτη ἀπὸ θλιβερὲς θύμησες.

Δὲν τοῦ ἔκρυψα τὴν ἰδέα μου. Ἀναστέναξε καὶ μοῦ χαμογέλασε μὲ τὸ ἀγαπημένο μου χαμόγελό του, τὸ τρυφερὸ καὶ ἀγνό. Καθὼς μοῦ χαμογελοῦσε, ξεπρόβαλε διπλὴ σειρὰ ἀπὸ μαργαριτάρια ποῦ θὰ τὰ ζήλευε καὶ ἡ ὁμορφότερη γυναίκα.

— Βάνω στοίχημα, Ἀλεή, τοῦ εἶπα, πὼς ὁ νοῦς σου τρέχει στὸ Νταγκεστάν, στὴ σημερινὴ γιορτῆ.

— Ἀλήθεια, ἀποκρίθηκε μ' ἐνθουσιασμό· καὶ τὰ μάτια του λάμπανε ἀπὸ χαρὰ. Πὼς τὸ μαντέψατε;

— Εὐκόλο πράμα. Τί καλὰ νὰ εἴσουν αἰκεῖ σήμερα;

— Ἀχ! μὴ μοῦ τὸ θυμίζετε.

— Τὰ λουλούδια τί ὁμορφα θὰ εἶναι τώρα. Ὁλος ὁ τόπος θὰ εἶναι ἀληθινὸς παράδεισος.

— Ἀχ! σωπάτε, γιὰ ὄνομα τοῦ Θεοῦ.

Τὸ δύστυχο παιδί.

— Πές μου, Ἀλεή, ἔχεις καμιὰν ἀδερφή;

— Ναί! Γιατί μὲ ρωτᾶτε;

— Θὰ εἶναι πολὺ ὁμορφη, ἂν σοῦ μοιάζῃ.

— Εἶναι ἡ ὁμορφότερη κοπέλλα τοῦ τόπου μας.

Ἄδύνατο νὰ βρῆτε ἄλλη τόσο ὁμορφη στὸν κόσμο· καὶ ἡ μητέρα μου εἶτανε ὁμορφη.

— Ἡ μητέρα σου σ' ἀγαποῦσε;

— Ἀχ! εἶμωνα ὁ χαϊδεμένος της. Μ' ἀγαποῦσε περισσότερο ἀπ' ὅλους. Φοβᾶμαι μήπως πέθανε, γιατί ἀπόψε τὴν εἶδα στὸν ὕπνο μου γερμένη ἀπ' αὐτοῦ μου νὰ κλαίῃ.

— Στάθηκε ἀπότομα καὶ δὲν ξαναμίλησε πιά ἔλη τὴ νύχτα. Μονάχα, ἀπὸ τὴ στιγμή αὐτή, γύρευε πάντα ἀφορμὴ ν' ἀνοίξῃ κουβέντα.

Μοῦ ἄρεσε νὰ τοῦ μιλῶ· γιὰ τὸν Καύκασο καὶ τὴν περασμένη ζωὴ του. Τὰ δέξερφια του δὲν παίρνανε μέρος ποτὲ στὴ δική μας κουβέντα, μὰ κολακευόντανε βλέποντάς με νὰ δείχνω κάποιο διαφέρο γιὰ τὸν Ἀλεή τους. Μὲ τὸν καιρὸ, μοῦ δείχνανε κι' αὐτοὶ μίαν ἀπεριόριστη ἀφοσίωση.

Ὁ Ἀλεὴς μὲ βοήθησε ἔξω στὴ δουλειά, πάντα εὐγενικός. Ἀπ' ὅλα εἶξερε, νὰ ράβῃ, νὰ πλέκῃ κάλτσες, ἀκόμα καὶ γιὰ μαραγκὸς ἔκανε. Τ' ἀδέρφια του ἐπαινῶντάς τον τοῦ δίνανε θάρρος, περήφανα γιὰ τὴν τόση του ξυπνάδα.

Μιά μέρα τοῦ εἶπα:

— Ἀλεή, γιατί δὲ μαθαίνεις νὰ διαβάξῃς καὶ νὰ γράφῃς τὰ ρούσικα; Πολὺ θὰ σοῦ χρησιμέψουν ἐδῶ στὴ Σιβηρία.

— Θέλω, μὰ ποὺς νὰ μοῦ δείξῃ;

— Εἶναι ἀρκετοὶ ἀνθρώποι ἐδῶ, θαρρῶ, ποῦ ξέρουνε. Θέλεις νὰ σοῦ δείξω ἐγώ;

— Ὡ! ναί.

Γονάτισε κ' ἔσμιξε τὰ χέρια του ἐκτετευτικά.

Ἀρχίσαμε ἀπὸ τὴν ἄλλη βραδιά. Εἶχα μιά

ρούσικη μετάφραση τῆς Νέας Διαθήκης, τὸ μόνο βιβλίον ποῦ ἐπετρέπανε στὴ φυλακή. Σὲ λίγες βδομάδες, ἔμαθα τὸν Ἀλεή νὰ διαβάξῃ λεύτερα. Ὑστερα ἀπὸ τρεῖς μῆνες, εἶξερε ἀπ' ἔξω τὸ βιβλίον του.

Ἀγαποῦσε πολὺ τὸ διάβασμα. Μιά μέρα καθὼς περνοῦσαμε μαζὶ «τὴν ἐπὶ τοῦ Ὄρους ἑμιλία» εἶδα πὼς διάβαζε μερικὰ κομμάτια μὲ κάποιον, ἰδιαίτερο τόνο. Ρώτησα ἂν τοῦ ἄρεσῃ. Μὲ κοίταξε καὶ τὸ πρόσωπό του κατακοκκίνησε.

Ὡ! ναί, εἶπε, ὦ! ναί, ὁ Χριστὸς εἶναι ἅγιος προφήτης. Τί ὁμορφα ποῦ κηρύττει τὸ λόγο τοῦ Θεοῦ!

— Πές μου, ποὺ μέρος σ' ἄρεσει περισσότερο.

— Ἐκεῖ ποῦ λέει: «Ἀγαπάτε, συχωράτε, μὴν πειράζετε κανένα, ἀγαπάτε τοὺς ἐχτροὺς σας». Τί θεῖα λόγια!

Γύρισε σ' ἀδέρφια τους ποῦ ἀκούγανε τὴν κουβέντα μας καὶ τοὺς μίλησε τὴ γλώσσα τους μ' ἐνθουσιασμό. Γιὰ πολλὴν ὥρα μιλοῦσαν σεβάρ· κουβώντας τὸ κεφάλι τους δείχνανε πὼς παραδέχονταν ὅτι τοὺς ἔλεγε. Ὑστερα γυρνώντας σὲ μένα μὲ τὸ ἡμερο κείνο χαμόγελό τους, μοῦ εἶπανε πὼς ὁ Χριστὸς εἶτανε μεγάλος προφήτης, πὼς εἶχε κάνει πολλὰ θάματα, πὼς ἔπλασε ἕνα πουλὶ ἀπὸ πηλὸ, τοῦ ἔδωσε ζωὴ μὲ τὴν πνοή του καὶ ἀνοίξε τὸ χέρι του γιὰ νὰ πετάξῃ. Ὁλ' αὐτὰ γραμμένα στὰ ἱερά βιβλία. Πιστεύω πὼς ἤθελαν νὰ μὲ φχαριστήσουνε λέγοντας αὐτὰ γιὰ τὸ Χριστό, καὶ ὁ δύστυχος Ἀλεὴς δὲν κρατοῦσε τὴ χαρὰ του, βλέποντας τὴν κλωσίνη τῶν ἀδερφίων του σὲ μένα. Σὲ λίγον καιρὸ τὸν ἔμαθα νὰ γράφῃ. Ἀγόρασε χαρτί, πέννες, μελάνι (γιατί δὲν ἤθελε ν' ἀγοράσω ἐγώ), καὶ σὲ δύο μῆνες, ἀπάνω κάτω, ἔγραφε τέλεια. Τ' ἀδέρφια του ὅλο χαρὰ, περήφανα γιὰ τὸ κατόρθωμα, προσπαθοῦσαν νὰ μοῦ δείχνουν τὴ δνωμοσίνη τους, βοηθώντας με ὅπου καὶ ὅταν μπορούσαν.

Ὁ Ἀλεὴς μ' ἀγαποῦσε σὰν ἀδερφό· δὲ θὰ λησμονήσω ποτὲς τὸ χωρισμὸ μας, ὅταν ἔφυγε ἀπὸ τὸ κάτεργο. Μὲ παρακάλεσε νὰ πάμε ἀπέμερα, πίσω ἀπὸ τὴ φυλακή, καὶ κεῖ ρίχτηκε στὸ λαιμό μου κ' ἔκλαιγε πικρά. Εἶτανε ἡ πρώτη φορὰ ποῦ μ' ἀγκάλιαζε καὶ ἡ πρώτη ποῦ τὸν εἶδα νὰ κλαίῃ.

— Σὰς χρωστῶ τόσα καλὰ, ἔλεγε, σταθήκατε γιὰ μένα πατέρας καὶ μητέρα· μὲ κάματε ἀνθρώπο· ὁ Θεὸς θὰ σὰς τὸ πληρώσῃ· ποτὲς μου δὲ θὰ σὰς ξεχάσω.

Καλέ μου Ἀλεή, δύστυχο παιδί, τί τάχα ν' ἀπόγινες;

(Μετάφραση Ἀδασ ΙΟΥΛΙΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗ)

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Ἡ «Φιλοσοφικὴ καὶ Κοινωνιολογικὴ Βιβλιοθήκη Γ. Φέξη» πλουτίστηκε μὲ δύο διαλεκτὰ βιβλία. Μὲ τὸ «Ὁ Θεὸς σαυρὸς τῶν ταπεινῶν» τοῦ Μ. Μαίτεργλιχ (μεταφρ. Ν. Καραντζάκη) καὶ μὲ τὸ «Ἡ φιλοσοφία τοῦ Ἴγνεν» (μεταφρ. Γ. Τσοκόπουλου). Τὸ καθένα τους πουλιέται 3 δραχμῆς.